

ВИСВІТЛЕННЯ ЕКОЛОГІЧНОГО ЕФЕКТУ ЧВВВ В ПІДРУЧНИКАХ ДЛЯ АГРАРНИХ ВИШІВ

Терещенко Ю.Ф., доктор сільськогосподарських наук, професор
Уманський національний аграрний університет

В підручниках для аграрних вишів звичайно містяться в стійкій формі загально визнані сучасні знання в певній галузі науки, добуті вченими різних країн та призначені для використання в тому регіоні, для якого видається підручник. В аграрній галузі України працюють тисячі вчених, але результати досліджень лише одиниць із них потрапляють до підручників, що є чи не найвищим визнанням їхнього внеску до науково-технічного прогресу.

Наприклад, в підручнику “Растениеводство с основами селекции и семеноводства” Коренєва Г.В., Подгорного П.І. І Щербака С.Н. (М.,1990), виданому у колишньому Союзі, серед учених, що зробили найбільший внесок до цієї науки, названо імена лише трьох українських вчених: академіка Юр’єва В.Я., академіка Ремесла В.М. та доктора наук Мединця В.Д. Дослідження останнього викладено на двох сторінках.

Майже одночасно з широким впровадженням в сільськогосподарське виробництво опрацьованої В. Мединцем технології диферційованого догляду озимих зернових культур залежно від ЧВВВ ця технологія була включена (1985 рік) до програм курсу рослинництва аграрних вишів СРСР під назвою “Екологічний ефект часу відновлення весняної вегетації озимих культур для вивчення її на факультетах агрономічному, економічному, зооветеринарному та механізації сільського господарства. Зокрема для агрономічних факультетів з таких спеціальностей: 1502-агрономія, 1503- плодівництво і виноградарство, 1504-захист рослин, 1505- шовківництво.

Незабаром виклад цієї теми з’явився в підручниках з рослинництва (Вавілов,1986;Коренєв та ін,1990; Зінченко, Салатенко, Білоножко,2001), інтенсивної технології виробництва зерна (Коренєв, 1988; Беляков, 1989; Ковирялов, 1986,1989; Нікітін, 1987), програмування врожайності (Муха, Пелипець, 1988), селекції і генетики окремих культур (Чекалін М.М., Тищенко В.М., Баташова М.Є., 2008).

В названих підручниках зроблено наголос на практичне застосування напрацювань В.Мединця без розкриття суті екологічного ефекту ЧВВВ як українського національного відкриття. Викладання цієї теми у вишах проходило залежно від того, як хто розумів теоретичні засади цього явища. Одні викладачі спочатку сприймали екологічний ефект ЧВВВ як один із безлічі факторів, які впливають на ріст і розвиток рослин і надавали йому мало уваги, інші розуміли, що на ріст і розвиток рослин впливає не календарна дата відновлення вегетації озимих рослин, а висота Сонця в апогеї в день весняного пробудження могутній чинник, що визначає стартові дози світлових, теплових і гідротермічних умов їхнього подальшого розвитку часто незалежно від погоди, зумовлює витривалість посівів до стресів, кінцеву продуктивність і якість зерна, вимагає диференційовано застосовувати заходи догляду залежно від ЧВВВ.

В українському підручнику “Рослинництво” за редакцією професора О.І.Зінченка (2001 рік), завідувача кафедри нашої академії, цю тему розкрито найбільш ґрунтовно.

Викладаючи її, ми пояснюємо студентам, що відкриття екологічного ефекту ЧВВВ вперше дозволило контролювати світлові, теплові і гідротермічні умови розвитку озимих рослин у відкритому полі, які раніше вважалися некерованими і не передбачуваними, а тепер стали наперед відомі людям за часом відновлення вегетації. Пояснюємо, що тепер стало можливим реально програмувати врожайність озимої пшениці, тому що можемо впливати не лише на водний і поживний фактори життя рослин, а й враховувати тепловий та світловий фактори, відомі нам наперед. Це в свою чергу дозволяє створити нові піонерські технології, які можна назвати технологіями нового покоління.

Ми пояснюємо студентам, що відкриття екологічного ефекту ЧВВВ зробило потужні зрушення у вирішенні проблеми зимостійкості рослин. Тому що, як переконливо доведено, навіть дуже ушкодженні морозами рослини добре відростають в холодні весни в роки з ранньою вегетацією, а малопошкоджені гинуть в роки з пізньою вегетацією, для якої характерні надмірно висока температура під час виходу із зимового спокою та практична відсутність періоду адаптації до активної життєдіяльності.

Отже, в практиці, нарешті з’явилась реальна можливість безпомилково вирішувати питання пересіву і підсіву пошкоджених

озимих культур і багаторічних трав та маневрувати заходами догляду посівів, що залишились до врожаю.

Останнім часом я досліджую, як викладається теми екологічного ефекту ЧВВВ в аграрних вишах України та яка дослідницька робота з розвитку цієї проблеми виконується кафедрами рослинництва цих вишів. Це важливо, тому що впливає на якість фахової підготовки випускників. Дослідження тривають і будуть опубліковані, але вже зараз можна назвати деякі попередні результати. Насамперед слід назвати доктора сільськогосподарських наук, професора Храмцова Леоніда Івановича- завідувача кафедри рослинництва Дніпропетровського державного аграрного університету, який не лише викладає на високому рівні цей розділ рослинництва, а в підручнику «Ландшафтне рослинництво» (2007) дає розвиток теорії про роль ЧВВВ в житті зимуючих рослин, пов'язуючи її з вирішенням технічних та економічних проблем.

Є підстави вважати, що освоєння студентами нових технологій, способів, методів дослідження, створених на ґрунті екологічного ефекту ЧВВВ, добре поставлено в аграрних університетах: Харківському (професор Бобро М.А.), Одеському (професор Щербаков В.Я.), Херсонському (професор Салаиенко В.Н.), Вінницькому (академік Петриченко В.Ф.), Кам'янець-Подільському (професор Бахмат М.І.), Білоцерківському (професор Ткачук В.М.) та деяких інших.

Разом з тим, є потреба досліджувати природне явище біологічної реакції зимуючих рослин на час відновлення їхньої весняної вегетації з позицій фізіології рослин, генетики, агрометеорології, фітопатології, ентомології, біохімії та ще багатьох наук, бо хоч Україна й отримує вагому користь від використання нашого національного відкриття, але головний ще попереду зиск ще попереду. Важливо готувати досвідчених фахівців, тому що в науці нове перемагає лише через зміну поколінь. Вважаю за необхідне включити нашого національного відкриття до програм навчальних закладів всіх рівнів, для чого прошу шановних учасників конференції прийняти відповідне звернення до Міністра освіти і науки України.